

LAUSUNTO

VN/9476/2024

Vastaanottaja: Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

21.3.2024

Aihe: Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (Tane) kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle hallituksen esityksestä HE 8/2024 vp. Tane edistää sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnassa, joten lausunto keskittyy sukupuolten tasa-arvoon liittyviin näkökulmiin.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta toteaa, että hallituksen esityksen sisältämällä ehdotuksilla aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaajärjestelmän lakkauttamiseksi on merkittäviä vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Tane kiittää hallitusta siitä, että esityksessä on kuvattu ehdotusten sukupuolen mukaisia vaikutuksia. Tane kuitenkin huomauttaa, että ehdotusten vaikutusta sukupuolten tasa-arvon edistämiseen ei ole arvioitu kattavasti ja muistuttaa hallitusta viranomaisten velvollisuudesta edistää sukupuolten tasa-arvoa kaikessa toiminnassaan tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Tane esittää huolensa ehdotusten mahdollisista vaikutuksista naisten työuriin ja tasa-arvon kehitykseen työelämässä. **Tane pitää ongelmallisena sitä, että esityksen seurauksena lakkautetaan aikuiskoulutustuki, ammattitutkintostipendi ja vuorotteluvapaajärjestelmä ennen kuin on kehitetty uudet tavat varmistaa tukien ja vuorotteluvapaan tavoitteiden toteutuminen.**

Aikuiskoulutustuki

Hallituksen esityksestä käy ilmi, että naiset käyttävät aikuiskoulutustukea huomattavasti miehiä enemmän. Esityksen mukaan vuonna 2022 aikuiskoulutustuen saajista naisia oli 76 prosenttia ja miehiä 24 prosenttia. Maksetuista tuista naiset saivat 74 prosenttia ja miehet 26 prosenttia. Noin 38 % tuensaajista opiskelee kasvatusalojen tai terveystai hyvinvointialojen koulutusta, ja tietyissä näiden alojen koulutusohjelmissa merkittävä osuus valmistuneista on saanut opintojensa aikana aikuiskoulutustukea. Toimialoittain tarkasteltuna tuen käyttö painottuu sosiaali- ja terveysaloille, jotka vuonna 2021 edustivat 36 prosenttia tuensaajista.

Tane huomauttaa, että aikuiskoulutustuki on mahdollistanut työelämässä jatkuvan kouluttautumisen ja ammatillisen osaamisen ja pätevyyden kasvattamisen erityisesti naisvaltaisilla sote-aloilla, joilla jo valmiiksi kärsitään mittavasta osaajapulasta. **Tane kysyykin, miten aikuiskoulutustuen lakkauttaminen suhteutuu hallitusohjelman kirjauksiin työelämän tasa-arvon edistämisestä ja jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien lisäämisestä erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon alalla sekä kasvatusalalla?**

Esityksessä arvioidaan, että aikuiskoulutustuki on pitkälti mahdollistanut opintovapaan käytön sellaisien opintojen suorittamiseen, joita olisi ilman tukea suoritettu töiden ohessa. On hyvä huomioida, että kaikkia opintoja ei voi suorittaa töiden ohessa ja erityisesti sosiaali- ja terveysalalla korkeakoulututkintoon johtavassa koulutuksessa on merkittävä määrä harjoittelua, joka ei välttämättä ole palkallista.

Tane esittää vakavan huolensa niistä välillisistä vaikutuksista, joita aikuiskoulutustuen lakkauttamisella on yhteiskunnan kannalta kriittisiin aloihin, kuten sote- ja varhaiskasvatusalaan, niin alan vaihtamisen kuin osaamisen kehittämisen näkökulmasta.

Hallituksen esityksessä tuodaan ilmi, että aikuiskoulutustuen kohdentumisessa on nähty haasteita eikä tuki ole kohdentunut talouden rakennemuutoksen mahdollistamiseen ja rakennemuutoksen vaikutusten lieventämiseen. Aikuiskoulutuksen hyötyjen ei nähdä riittävän koulutuksesta aiheutuneiden kustannusten kattamiseen. Tane tunnistaa nämä aikuiskoulutustuen epäkohdat. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on kehittää työuran aikana tapahtuvaa jatkuvaa oppimista aikuiskoulutustuen päättyessä 1.8.2024. **Tane pitää erittäin tärkeänä, että työryhmän työssä ja sen ehdottamissa keinoissa huomioidaan työelämän tasa-arvon edistäminen läpileikkaavasti ja erityisesti aikuiskoulutustuen lakkauttamisen vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen.**

Lisäksi Tane toteaa, että STM:n työryhmän toimikausi jatkuu 31.3.2024 asti. Tane huomauttaa, että olisi ollut tärkeää ensin saada tietoa työryhmän esittämistä vaihtoehtoisista

keinoista, joilla tuetaan työuran aikaista jatkuvaa oppimista ja sen jälkeen arvioida aikuiskoulutustuen lakkauttamisen tarkoituksenmukaisuus.

Ammattitutkintostipendi

Esityksessä tuodaan ilmi, että ammattitutkintostipendillä tuetaan aikuisten ammatillista kehittymistä ja osaamisen uudistumista. Ammattitutkintostipendin tarkoitus on tukea työelämän tutkintojen, näyttötutkintojen, kehitystä erityisesti alanvaihtolanteessa oleville. Esityksen mukaan vuonna 2022 stipendin saajista 64 prosenttia oli naisia.

Ammattitutkintostipendin käyttöasteesta tehdyn tutkimukseen nojaten esityksessä arvioidaan, ettei ammattitutkintostipendistä luopuminen ainakaan merkittävästi heikentäisi kannustimia tutkintojen suorittamiseen. **Tane kuitenkin huomauttaa, että vaikutusarvioinnissa olisi huomioitava myös hallituksen esittämien tukien lakkauttamisen mahdolliset yhteisvaikutukset.** Ammattitutkintostipendin lakkauttaminen samanaikaisesti aikuiskoulutustuen kanssa saattaa heikentää erityisesti matalasti koulutettujen ja/tai matala-palkka-aloilla työskentelevien kannustimia ja mahdollisuuksia edistää omaa osaamistaan ja näin ollen ammattitutkintostipendin ja aikuiskoulutustuen lakkauttamisen mahdollinen yhteisvaikutus voi heikentää yhdenvertaisuutta.

Vuorotteluvapaa

Esityksessä tuodaan ilmi, että vuorotteluvapaajärjestelmän tarkoituksena on yhtäältä lyhytkestoisen työstä poissaolon avulla edistää työntekijän työssä jaksamista ja toisaalta tarjota samalla mahdollisuus parantaa työttömänä työnhakijana olevan henkilön työllistymisedellytyksiä määräaikaisen työkokemuksen kautta. Tane pitää kumpaakin näistä tavoitteista kannatettavina ja tärkeinä. Vuorotteluvapaan ehtoja on muutettu useaan otteeseen järjestelmän olemassaolon aikana.

Vuorotteluvapaajärjestelmään sisältyy vuorottelijaa koskeva työhistoriavaatimus, minkä vuoksi johtuen vuorotteluvapaan pitäminen painottuu vanhempiin ikäluokkiin. Vuonna 2022 noin 79 prosenttia vuorottelukorvauksen saajista oli yli 50-vuotiaita. Naisten osuus kaikista vuorottelukorvausta saaneista oli 68 prosenttia.

Vuorotteluvapaa painottuu etenkin terveys- ja sosiaalipalveluihin ja koulutukseen: vuorottelukorvausta vuonna 2021 saaneista noin kolmannes työskenteli terveys- ja sosiaalialalla, kun kaikista työllisistä osuus oli noin 18 prosenttia. Vastaavasti koulutuslalla työskenteli noin 15 prosenttia vuorottelukorvauksen saaneista, mikä on noin kaksinkertainen osuus kaikkiin työllisiin verrattuna.

Vuorotteluvapaan osalta Tane esittää huolensa siitä, että hallitus ei ole harkinnut vaihtoehtoja vuorotteluvapaan lakkauttamiselle esimerkiksi vuorotteluvapaan ehtoja muuttamalla. Kuten esityksestä käy ilmi, että vuorotteluvapaalle jäämisen tärkein syy on halu pitää taukoa työelämästä (21%) ja saada lisää aikaa perheelle (17%). Tane huomauttaa, että palkansaajien jaksamisongelmat ja erityisesti mielenterveyssyistä työelämän ulkopuolelle jättäytyminen on merkittävä kansantaloudellinen ongelma. Naisilla mielenterveyden häiriöt ovat jo yleisin syy sairauspäivärahan saamiselle; ne ovat lisääntyneet varsinkin nuorilla ja varhaiskeski-ikäisillä naisilla.¹ **Tane pitääkin tärkeänä arvioida sekä aikuiskoulutustuen ja vuorotteluvapaan lakkauttamisella saatujen säästöjen rinnalla työuupumuksesta aiheutuvia välillisiä kustannuksia, jos myös työhyvinvointia ja jaksamista tukevat järjestelmät lakkautetaan eikä niille esitetä vaihtoehtoisia keinoja.**

Muita huomioita

- Tane pitää tärkeänä, että esityksen sisältämien tukien lakkauttamisen vaikutuksia seurataan tarkasti ja että seurannassa huomioidaan myös vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon, erityisesti naisvaltaisilla kasvatus-, sosiaali- ja terveysaloilla.
- Tane huomauttaa, että digitalisaatio vaikuttaa työelämään monin tavoin ja edellyttää jatkuvaa oppimista ja vastaamista digitalisaation kasvaviin osaamistarpeisiin. Digitalisaatioon liittyvän jatkuvan kouluttautumisen osalta on tärkeää huomioida myös digiosaamisen tasa-arvoulottuvuudet ja naisten koulutusmahdollisuuksien lisääminen ns. STEM-aloilla.

Pia Sundell
varapuheenjohtaja
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Taina Riski
pääsihteeri
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

¹ [Naispalkansaajien jaksamisongelmien roima kasvu yllätti myös työolotutkijan | Tieto&trendit \(stat.fi\)](#)